

PAPER DETAILS

TITLE: Türkiye de Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Bazı Uygulamaların Tarihsel Analizi

AUTHORS: Selçuk UYGUN

PAGES: 707-730

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/77009>

Türkiye’de Öğretmen Adaylarının Seçimi ile İlgili Bazı Uygulamaların Tarihsel Analizi

Historical Analysis of Some Applications Relevant to the Selection of Teacher Candidates in Turkey

Selçuk UYGUN

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,
selcukuygun17@gmail.com*

ÖZET

Bu Araştırmada, Türk eğitim tarihinde öğretmen adaylarının seçimi ile ilgili bazı uygulamaların tarihsel analizi yapılmıştır. Araştırmada ilköğretmen okulları, köy enstitüleri ve yüksek öğretmen okulları örneklem olarak seçilmiş ve bu okulların öğrenci alım yöntemleri ve buralardan mezun öğretmen adaylarının istihdam biçimleri, yazılı kaynaklara ve sözlü anlatılara dayalı olarak analiz edilmiştir. Tarihsel yönteme dayalı bu çalışmanın verileri, genel tarama ilkelerine uygun olarak toplanmış ve değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmelere göre bu okulların öğrenci alımında tarihsel süreç içerisinde farklı seçim yöntem ve teknikleri uygulanmıştır. Öğrenci seçiminde uygulanan yöntem ve tekniklerin “bütünlük”, “devamlılık”, “kapsamlılık” ve “genişlik” ilkelerine uygunluğu ölçüsünde başarılı öğrenciler; öğretmen yetiştiren kurumlara kazandırılmış ve böylece de bu kurumların niteliği artırılabilmiştir. Yapılan değerlendirmede bu okullardan mezun öğretmen adaylarının istihdamı öncesi, öğretmen açığı nedeniyle ayrıca bir seçim yöntem ve tekniği uygulanmamış; öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun olanlar, doğrudan mesleğe atanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen okulları, öğretmen eğitimi, öğretmen adaylarının seçimi, öğretmen istihdamı, eğitim fakülteleri.

ABSTRACT

In this research, a historical analysis of some applications related to the selection of teacher candidates in Turkish history of education has been made. In the research, Teacher Training Schools for Primary Education, Village Institutes and Vocational Schools for Teacher Training have been designed as the sampling units and the recruitment methods of those schools as well as the employment methods of their graduates have been analyzed based on the written sources and oral narratives. Data of the present study, which rely on historical method, have been collected and evaluated in accordance with the general research principles. Upon the examination of those institutions, the overall conclusion reached is that different and various methods and techniques have been employed during the recruitment of students to those institutions throughout the

historical process. Successful students whose successes have been determined based on such criteria as 'integrity', 'continuity', 'comprehensiveness' and 'broadness' and on the compatibility of methods and techniques employed for the student selection with those criteria have been recruited to those schools. Therefore, the quality of those schools has been enhanced. No further selection method and technique has been applied to those students before employment and the graduates from those schools have immediately been appointed to their teaching posts due to a substantial shortage of teaching staff across the country.

Keywords: Teacher training schools, teacher education, teacher candidates' selection, teacher employment, faculty of education.

SUMMARY

In this research, a historical analysis of some applications on the selection of teaching candidates in Turkish history of education has been made.

In the research, Teacher Training Schools for Primary Education, Village Institutes and Vocational Schools for Teacher Training have been designed as the sampling units and the recruitment methods of those schools as well as the employment methods of their graduates have been analyzed based on written sources and oral narratives. Data of the present study which rely on historical method have been collected and evaluated in accordance with the general research principles. Using of written sources and witnesses' narratives provides the uniqueness of the study.

Upon the examination of those institutions, the overall conclusion reached is that different and various methods and techniques have been employed during the recruitment of students to those institutions throughout the historical process. Successful students whose successes have been determined based on such criteria as 'integrity', 'continuity', 'comprehensiveness' and 'broadness' and on the compatibility of methods and techniques employed for the student selection with those criteria have been recruited to those schools. Therefore, the quality of those schools has been enhanced. No further selection method and technique has been applied to those students before employment and the graduates from those schools have immediately been appointed to their teaching posts due to a substantial shortage of teaching staff across the country.

Further assessments based on those overall conclusions are as in the following:

- Teacher Training Schools for Primary Education, Village Institutes and Vocational Schools for Teacher Training have left remarkable imprints on Turkish educational history.
- While there has been no applied method for the selection during the employment of teachers, such a method has always been employed in the admission of the students to the training schools. Öğrencilerin okul başarısı, kişilik ve ahlâki durumu, sağlık durumu ve merkezi sınavlarda aldığı puanlara dayalı çok yönlü değerlendirilmeleri niteliği artırıcı uygulamalardır. Multiple evaluations based on the student achievement at school, their personalities and moral behaviors, the overall health conditions, and the scores they achieved in the central exams are the applications that increase the overall quality.
- It has been observed that the overall quality of the institutions has increased when methods and techniques compatible with general evaluation principles has been used in the process of student admission.
- Channeling successful students to the training institutions for primary education increases the overall quality.

The following are some fundamental recommendations that could be derived from some basic applications used in the admission of students to the teacher training institutions in the history of Turkish education:

- Training teachers should be considered as a whole process from the beginning to the end.
- During the selections that would be made in every succeeding educational phase, a variety of measurement methods and techniques should be employed at the same time.

- In determining the compatibility of the candidates to the teaching position, the following comprehensive and detailed assessment should be made:
 - a) Cognitive (field, job, and cultural success),
 - b) Emotional (interest, personality, and behavior),
 - c) Physical and psychomotor (health and status of handicap, skill relevant to teaching).
- In order to facilitate the admission of intelligent and successful students into the institutions training teacher candidates, scholarship and accommodation opportunities should be offered.

GİRİŞ

Nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesi ve istihdamında, öğretmen adaylarının seçimi önemli bir etkidir. Öğretmen adaylarının seçimi genelde iki aşamada olmaktadır:

1. Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçimi
2. Öğretmen adaylarının istihdam öncesi seçimi.

Türk eğitim tarihi, öğretmen yetiştirme ve istihdamında zengin bir deneyime sahiptir. Bu deneyime paralel olarak öğretmen adaylarının seçimi ile ilgili uygulamalar çeşitlidir. Farklı uygulamalardan günümüz için çıkarılabilecek önemli dersler vardır.

Araştırmada ilköğretmen okulları, köy enstitüleri ve yüksek öğretmen okulları örneklem olarak alınmış ve bu okulların öğrenci alım yöntemleri ve buralardan mezun öğretmen adaylarının istihdam biçimleri, yazılı kaynaklara ve tanık anlatılarına dayalı olarak analiz edilmiştir. Tarihsel yönetime dayalı bu çalışmanın verileri, genel tarama ilkelerine uygun olarak toplanmış ve değerlendirilmiştir. Yazılı kaynakların ve tanık anlatılarının bir arada kullanılması, araştırmanın özgün yanıdır. Çünkü yazılı kaynaklarda, özellikle kanun ve yönetmeliklerde var olan düzenlemelerin pratikteki uygulamaları farklı

olabilmektedir. Yasal düzenlemelerin pratikte nasıl bir şekil aldığı tanık anlatılarına dayalı değerlendirmelerle daha da anlamlı hale gelmektedir. Tanık anlatıları, daha önce yapılmış araştırmalar için gerçekleştirilen görüşmelere dayalıdır (Eşme 2001; Uygun 2003; Gelişli 2006; Uygun ve Kıncal 2006). Bu görüşmeler, çalışmamızın amacına uygun olarak derinlemesine taranmış ve değerlendirilmiştir.

Türk eğitim tarihinde öğretmen yetiştiren her üç kurum, tarihsel analiz için uygun örneklerdir. İlköğretmen okulları, en uzun süreli öğretmen yetiştiren kurumlardır. Köy enstitülerinde ise, farklı öğretmen yetiştirme modeli uygulanmıştır. Orta öğretime öğretmen yetiştiren yüksek öğretmen okullarında da çeşitli ve özgün uygulamalar söz konusudur.

Çalışmada veriler konu sıralamasına göre şöyle değerlendirilmiştir:

1. İlköğretmen okullarına öğrenci seçimi ve bu okullardan mezun adayların istihdam biçimleri
2. Köy enstitülerine öğrenci seçimi ve bu okullardan mezun adayların istihdam biçimleri
3. Yüksek öğretmen okullarına öğrenci seçimi ve bu okullardan mezun adayların istihdam biçimleri

Bu ana başlıklar çerçevesinde planlanan bu araştırma, günümüzde öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçimi ve bu kurumlardan mezun adayların istihdam biçimleri hakkında yeni yorumlar getirecektir.

1. İlköğretmen Okulları

İlköğretmen okullarının tarihi, aynı zamanda öğretmen yetiştiren kurumların tarihidir. İlk öğretmen yetiştiren okul, 16 Mart 1848 yılında İstanbul'da açılmıştır. Bu okulun adı

Darülmuaallimîn'dir. Sonraki yıllarda farklı vilayetlerde de açılan ve 160 yıllık bir geçmişi olan bu okulların tarihinde inişli çıkışlı bir gelişim söz konusudur.

İlköğretmen okullarının öğrenci seçiminde ve buralardan mezun adayların istihdamında farklı uygulamalar söz konusudur. Bu uygulamalardan günümüz için çıkarılabilecek bazı olumlu özellikler aşağıda betimlenmeye çalışılmıştır.

a) Öğrenci Seçimi

İlköğretmen okullarına girişte, ilkokul ya da ortaokulda öğrencinin gösterdiği başarı derecesi ve öğretmenlerinin kararı belirleyicidir. 1924'te eğitim süreleri, ilkokuldan sonra beş yıl olarak belirlenen ilköğretmen okulları, 1932-1933 öğretim yılı başından itibaren iki devreli altı yıllık okullar haline getirildikten sonra, ortaokul düzeyindeki birinci devresi tedricen kaldırılmış ve üç yıllık lise dengi kısmına, ortaokullardan seçme ile öğrenci alınmaya başlanmıştır. İlköğretmen okullarının bu yapısı, uzun yıllar bu şekilde devam etmiştir (Öztürk 1996: 88-92).

İlköğretmen okullarına alınacak öğrencilerin kayıt ve kabul şartlarına ilişkin düzenlemeler, genelgelerle sık sık değiştirilip yenilenmiştir (Yücel 1994: 441-459). Ancak bu okullara, parasız yatılı öğrenci alınmasına ilişkin kurallar, uzun yıllar benzer biçimde uygulanmıştır. Bu kurallar şöyle sıralanabilir:

- a) Türk olmak,
- b) Öğretmenler kurulunun dolduracağı sicil fişinde sağlam karakterli olduğu ve ulusal duygusunun sağlamlığı tasdik edilmek, uygun yaşta olmak (birinci sınıflar için 15-19 yaş), ruhi ve bedenen sağlıklı olmak gibi şartlar,
- c) Ortaokullardan “pekiyi” ve “iyi” derece ile mezun olanların başvurularının kabul olunacağı, başvuruları kabul edilenlerin taahhüt senedi dolduracakları da ilköğretmen okullarına giriş koşulları arasındadır (Tebliğler Dergisi, 03. 09. 1942).

Bu okullara kabul edilecek öğrenciler ve bu öğrencilerin hangi okullara yerleştirileceklerine ilişkin düzenlemeler, Bakanlık merkez teşkilatı tarafından belirlenmiştir.

İlköğretmen okullarına giriş koşullarına ilişkin bu resmi düzenlemelerle ilgili genel açıklamalardan sonra, tanık öğretmenlerin anlatılarından 1940–1950’li yıllara ilişkin uygulamalar hakkında çıkarılabilecek bazı saptamalar da şunlardır (Uygun 2003: 50-53):

- İlköğretmen okullarına ortaokul birincisi, ikincisi ya da “pekiyi, iyi” derece ile buralardan mezun olanlar, “Öğretmenler Kurulu” tarafından başarı, ahlâk, disiplin, bedensel vb. özellikler de dikkate alınarak seçilmiştir. Bu seçimde, öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilgi ve hevesleri de dikkate alınmıştır.
- İlköğretmen okullarına öğrenci alımında, ülke genelinde bulunan ortaokullara belirli kontenjanların ayrıldığı da olmuştur. Okul kontenjanından seçilen başarılı öğrencilerin, okul öğretmenleri tarafından bu okullara yönelmeleri teşvik edilmiştir. Bu uygulamanın amacı ülke genelini temsil eder nitelikte eşit seçimi sağlamaktır.
- İlköğretmen okullarının parasız ve yatılı olma özelliği de, ortaokulların başarılı öğrencilerinin buraları tercih etmelerini kolaylaştırmıştır. İlköğretmen okuluna öğrenci seçiminde izlenen bu yol, daha yetenekli kişilerin öğretmenlik mesleğine yönelmesini kolaylaştırmıştır.
- İlköğretmen okulları için ayrılan kontenjanlar, karma eğitim veren ortaokullarda cinsiyete göre paylaştırılmıştır. Eğer bir ortaokula, öğretmen okulları için iki öğrenci kontenjanı ayrılmışsa okul yönetimi bu öğrencilerden birinin erkek, diğerinin de kız olmasına özen göstermiştir. Bu uygulama ile de kadınların iş yaşamında öğretmenlik mesleğine girmeleri sağlanarak kız öğrencilerin okuma şansları arttırılmaya çalışılmıştır.

b) Adayların İstihdamı

İlköğretmen okulu mezunu öğretmen adaylarının istihdamında ayrı bir eleme ya da seçme sınavı söz konusu değildir. Çünkü Cumhuriyetin başlarından itibaren yakın zamana kadar öğretmen açığı hep olmuştur ve bu kurumlardan mezun öğretmen adayları kolaylıkla istihdam edilmiştir.

Bu adayların atanma biçimleri konusunda anlatılardan hareketle bazı bulgulara ulaşılabilir:

- Okulu bitiren öğretmen adayı, vilayetlere verilen bir dilekçe ile Bakanlığa başvuruda bulunurdu. Her adayın üç il seçme hakkı vardı. Bakanlık, adayların bu tercihlerini göz önünde bulundurarak, ihtiyaç olan illere atamalarını yapardı. Millî Eğitim Müdürlükleri de, yeni atanan öğretmenleri kendi bölgelerindeki okullara görevlendirirdi.
- 1940'lı yıllarda köy ve kasabalarda öğretmen ihtiyacı daha fazla olduğu için, göreve yeni başlayan öğretmenler genelde oralara verilirdi. Köyler için köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin; kasaba ve şehirler için de ilköğretmen okulu mezunu öğretmenlerin atanacağı ilke olarak benimsense de bunun tam olarak uygulanamadığı anlatılardan anlaşılmaktadır.
- Tanık öğretmenlerin anlatılarına göre 1940'lı yıllarda İlköğretmen okullarında öğretmen adaylarına “bayrağın dalgalandığı her yerde öğretmenlik yapma” aşkı ve heyecanı verilmeye çalışılmıştır (Uygun 2003: 140-145; Tekışık 2002: 3).

İlköğretmen okullarından mezun olup göreve atanan öğretmenlerin, okuduğu her yıl için bir buçuk yıl mecburi hizmetleri vardı. Buna göre üç yıllık ilköğretmen okulu mezunu bir öğretmen 4,5 yıl zorunlu görev yapmakla yükümlü idi. Bu uygulama başarılı öğretmenlerin meslekte kalıcılığını sağlıyordu.

2. Köy Enstitüleri

17 Nisan 1940 yılında 3803 sayılı kanunla kurulan köy enstitüleri, Türk eğitim sistemi içinde farklı bir okul modelidir. 27.01.1954 tarih ve 6234 sayılı kanunla öğretmen yetiştiren kurumların birleştirilmesi ile bu okul modeli, Türk eğitim tarihindeki yerini almıştır. Köy enstitülerinin öncelikli amacı, köylerin öğretmen ihtiyacını karşılamaktır. Öğrenci kaynağı köyler olan ve yurdun her bölgesinde yayılan bu okulların öğrenci seçiminde ve bu öğrencilerin istihdamında orijinal ve günümüz için yararlı uygulamalar söz konusudur.

a) Öğrenci Seçimi

3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunun üçüncü maddesi şöyledir: “*Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstaid (yetenekli) köylü çocuklar seçilerek alınırlar.*” Meclisten tartışmalı çıkan bu maddeye göre, enstitü öğrencilerinin köy ilkokullarını bitirmiş ve köylü çocuklardan olması kararlaştırılmıştır. Ancak, enstitülere öğrenci alımında bu yasanın uygulanmasında bazı sıkıntılar yaşanmıştır. Köylerden yeterli öğrenci bulamayan bazı köy enstitülerine, şehir ve kasabalardan da “köy kökenlidir” denilip öğrenci alınmıştır. Ancak bunların sayısı fazla değildir. Enstitüler, kanununda da belirtildiği gibi köy çocuklarının okudukları okullardır. 1950’den sonra, 5541 Sayılı Kanun ile “*köy ve bucaklar, belediye teşkilatı bulunan kasaba mahiyetindeki ve nüfusu 2000’den aşağı bulunan ilçe merkezlerinin beş sınıflı ilkokullarını bitirenler*” de enstitülere öğrenci olarak kabul edilmişlerdir. 1954’ten sonra köy enstitülerinden ilköğretmen okullarına dönüştürülen okulların öğrencilerinin %70’i yine köy kökenli olması ve sınavla öğrenci alınması hükme bağlanmıştır (MEB 1973: 147).

Daha köy enstitüleri yasası çıkmadan, bir ay önce, buralara alınacak öğrenciler hakkında 10.02.1940 tarihinde ayrıntılı bir tamim hazırlanmıştır. Buna göre; *enstitülere, bölge vilayetleri köylerinden ilkokulu bitirmiş çocukların alınacağı ve bu çocukların ailelerinin çiftçilikle geçinen ailelerden olması, çocukların sıhhat durumlarının buna*

uygunluğu, istekliler arasından en yeteneklilerin seçilmesi vb. gibi ölçütler belirlenmiştir. Bu ölçütlerin yanı sıra belirlenecek adayların tespitinde mümkün olduğu kadar farklı köy ve nahiyelerden öğrenci alınması gerektiği bildirilmiştir (Tebliğler Dergisi, 26.02.1940). Enstitülere öğrenci seçiminde ileri sürülen ölçütlerin uygulanmasında çeşitli yöntem ve tekniklere başvurulmuştur. Bunlar, aynı dönemde enstitüden enstitüye de değişmiştir.

Köy enstitülerinin ilk kurucu müdürlerinden Soysal'a (1940: 85-90) göre, Kızılçullu Köy Enstitüsü'ne öğrenci seçimi, aşama aşama şöyle gerçekleştirilmiştir:

1. Bakanlık, enstitüye alınacak öğrencinin seçilmesi için vilayetlere emir verir. Bu emirlerde vilayetten kaç çocuk alınacağı, nasıl ve kimlerin seçeceği, seçki fişlerinin nasıl doldurulacağı bildirilir,
2. Bu emri alan vilayet maarif müdürlükleri, vilayet ilköğretim müfettişlerine emir ve direktif verir. Müfettişlerin çocuk seçmek üzere gidecekleri ve meşgul olacakları köy mntıkaları belirlenir,
3. Müfettişler belirlenen bu köy mntıkalarına, giderek istenen nitelikteki (köy çocuğu, yetenekli, gürbüz vs.) çocukları alıp enstitünün şartlarını ve amacını anlatarak istekli olanları bulurlar. Böylece çocukları görerek değişik boyutlardan yokladıktan sonra, her biri için seçki fişleri doldururlar,
4. Enstitü idaresi, öğretim heyeti tarafından oluşturduğu komiteye bu fişleri bir defa daha inceleyerek enstitüye gelecek olan öğrenci adaylarını belirledikten sonra, bunların isimlerini, adreslerini ve ne zaman kuruma gelmeleri gerektiğini ilgili müdürlüklere bildirir,
5. Maarif müdürleri enstitünün istediği çocukları gönderdikten sonra bir de bu çocuklar enstitüde şahsen incelemeye, sıhhi muayeneye tabi tutulur. Bundan sonra prensiplere uygun görülen çocuklar enstitüye kayıt ve kabul edilirler.

Soysal'ın öğrenci seçimine ilişkin sıraladığı bu yöntem ya da teknik, diğer enstitülerde de uygulanabilmiş midir ya da ne derece uygulanabilmiştir? Bu soruya Soysal'ın (1945: 9) cevabı şöyledir: *“Enstitülere öğrenci alımında 1937-1939 yılları arasında özel bir önem verilirken, 1940 yılından itibaren gereken özen gösterilmemiştir. Enstitülere haddinden fazla öğrenci alma sevdasıyla öğrenci seçiminde gözetilen esaslara önem verilmemiştir.”* Tartışmalı olan bu konu, enstitülü öğretmenlerin anlatılarında biraz daha açıklığa kavuşmaktadır. Ancak Enstitülerin öğrenci alımına veya bu okulların giriş koşullarına ilişkin görüşmelerden çıkarılabilecek anlatılar, farklı yorumlamalara neden olabilecek çeşitliliktedir.

Enstitülü öğretmenlerin okula giriş koşulları ile ilgili anlatıları, genelde öykü şeklindedir. Anlatılarda, okulun öğrenci alım koşullarından çok, sözlü tanıkların yani öğrencilerin enstitülerde okuma hevesleri, heyecanları, maceraları daha çok vurgulanmıştır (Uygun 2003: 53). Enstitülü öğretmenlerin anlatılarında okula başlama ile ilgili vurgulamış oldukları olumsuzluklarda abartı görülmektedir. Ama bu abartı, onların uydurması değil; yaşamlarında var olan yoksunluğun kendi abartısıdır. Çünkü köy çocukları için okumak o yıllarda oldukça zordur (Türkoğlu 2000: 192).

Enstitülü tanıkların öykülerinden hareketle köy enstitülerinin öğrenci alımıyla ilgili bazı uygulamaları şöyle özetlemek mümkündür (Uygun 2003: 53-62; Uygun ve Kıncal, 2006):

- Enstitülere girişte çoğu zaman bir sınav yapılmaktadır. Yapılan seçme sınavları da, klasik sınav anlayışında anladığımız yalnız başarıyı ölçen türden sınavlar değil; öğrenci adayının bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını gözleme ve başarı hazırbulunuşluk düzeyini belirleyici nitelikte idi. Enstitülere girişte kurumsal bir sınav biçiminden söz etmek mümkün değildir. Örneğin enstitü öğrencilerini, bazen oluşturulan bir heyet bazen de sadece ilköğretim müfettişi ya enstitü yönetiminden birkaç kişi ya da bir öğretmen seçmiştir.

- Köy enstitülerine öğrenci seçiminde standart ve tek düze bir sınav yöntemi yoktur. Anlatılarda, sınava tabi tutularak enstitü öğrencisi olduklarını belirten kimi tanıklar, bu sınavların ciddi veya zorlayıcı olmadığını vurgulamışlardır. Hatta enstitüye girerken sınav olduğunu, sonradan fark ettiğini belirtenler de vardır. Onlara göre bu sınavlar “eleyici” değil, “seçici” niteliktedir.
- Köy enstitülerine girişte öğrencilerin yazı becerilerine ayrı bir önem verildiği görülmektedir. Yazısı düzgün ve okunaklı olan adaylar, enstitü sınavlarında daha başarılı olmuştur.
- Enstitülere girişte öğrenci adaylarının sağlık durumları da önemli bir ölçüttür. Öğretmen olmaya engeli bulunan veya toplum sağlığını tehdit eden rahatsızlıklara sahip olanlar, enstitüler için pek tercih edilmemiştir. Enstitülere genelde gürbüz ve herhangi bir sağlık sorunu olmayan çocuklar alınmıştır.

Köy enstitüleri belli bölgelerde kurulan ve o bölgenin çocuğunu okula kabul eden yatılı kurumlardı. 1940 tarihli genelgede de belirtildiği gibi, öğrencilerin seçiminde belli bir bölgeden değil, bölgelerin değişik köylerinden dengeli bir dağılımla öğrenci seçmeye ağırlık verilmiştir. Bundan amaç, kendi köylerine öğretmen olarak gönderilecek adayların seçiminde adil dağılımı gözeterek tüm köylerin öğretmen sorununu çözmektir.

Enstitü kanunun 3. maddesine göre, enstitülerin öğrenci kaynağı tam devreli beş yıllık köy ilkokullarıydı. Ancak bazı enstitüler, beş yıllık köy okulu mezunu öğrenci bulmakta zorlanmıştır. Bu yüzden üç yıllık eğitimli okulları bitiren çocuklar veya ilkokulun üç, dört ve beşinci sınıflarında okuyanlar da enstitülere öğrenci olarak kabul edilmiş ve bunlar, bir eğitimden geçirilerek enstitü normal sınıflarına kaydedilmişlerdir.

Yeterli sayıda öğrenci bulamayan bazı enstitülerin öğretmen ve müdürleri, ilköğretim müfettişleri ve gezici başöğretmenler köy köy dolaşarak aday öğrenci aramışlardır. Bu görevliler, köylerde rastladıkları ilkokul öğrencilerini ya da ilkokulu bitirmiş ancak

okuma imkânı bulamamış olanları kendi usullerince belli bir sınava tabi tutup enstitüler için öğrenci belirlemişlerdir.

b) Adayların İstihdamı

Nüfusun %80'ini oluşturan kırsal kesimin öğretmen ihtiyacını gidermek amacıyla kurulan köy enstitülerinden mezun öğretmenler, ülkenin öğretmen gereksinimini gidermede önemli bir boşluğu doldurmuştur. İlköğretimin yaygınlaşmasını amaçlayan yöneticiler, Millî Eğitim Bakanlığı kanalıyla bir "İlköğretim Çalışma Planı" düzenlemişlerdir. Bu plan 24.11.1945 tarihli genelge ile valiliklere gönderilmiş ve ayrıntılı bir çalışma sonunda on yıllık köy öğretmeni yetiştirme ve istihdamı planı yapılmıştır. 1946-1947 öğretim yılından 1955-1956 yılı sonuna kadar sürecek olan on yıllık bu plana göre, her yıl enstitülere alınacak öğrenci sayıları belirlenmiştir. Böylece on yıl içinde bütün köylerin okul ve öğretmene kavuşması hedeflenmiştir (Genelge, 24.11.1945). Ancak 1946 sonrası politik değişimler, bu planın rafa kaldırılmasına neden olmuştur. Bu da bize, öğretmen yetiştirme ve istihdamı için planlamanın yeterli olmadığı, bunun için kararlılık ve istikrar gerektirdiğini göstermektedir. Kararsızlık ve istikrarsızlık Türk eğitiminin önemli sorunlarından biridir.

1942 yılında ilk mezunlarını veren enstitüler, öğretim sürelerinin altı yıla çıkarıldığı 1952-1953 öğretim yılına dek 1398'i kadın, 15943'ü erkek olmak üzere toplam 17341 öğretmen yetiştirmiştir (Gedikoğlu 1971: 231). Bu öğretmenlerin atama biçimleri 4274 Sayılı Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu ve İzahnamesi ile belirlenmiştir (Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar, 2000: 122). Buna göre köy enstitüsü mezunu öğretmenler, Maarif Vekilliğince tespit edilecek olan gezici öğretmenlik veya gezici başöğretmenlik bölgelerindeki köylerde kurulan okullara tayin edileceklerdir. Kanuna uygun olarak, nüfus bakımından köy sayılan yerleşim yerlerinin belediye teşkilatı olup olmamasına bakılmaksızın kaza olmayan beldelerin hepsine de, köy enstitüsü mezunları atanabileceklerdir.

1947 tarihli genelge ile enstitü çıkışlı öğretmenlerin atanmalarında, köy enstitüsü müdürlüklerinin görevleri, atanacakların listesini valiliklere vermekle sınırlanmıştır.

Bakanlık, bu genelgeden altı gün sonra yeni bir genelge ile 14.2.1947 tarihinde şu düzenlemeleri getirmiştir (Gedikoğlu 1971: 190):

- Enstitülerden çıkan öğretmenlerin okul yapımı tamamlanmış ve geçim toprağı sağlanmış kendi köylerine,
- Kendi köylerinde bu koşullar yerine getirilmemiş ise, kendi köyüne yakın köylerde gerekli hazırlığı yapılmış köylere,
- Bir köye birden fazla öğretmen atanması gerekiyorsa, hazırlık da bir enstitü çıkışlı öğretmene göre yapılmış ise, diğer öğretmenlerin öğretmen okulu mezunlarından atanmaları öngörülmüştür.

Enstitü mezunu öğretmenlerin anlatılarında, atanmalarına ilişkin sorunlardan çok, atanma biçimlerindeki plan ve düzen önemle vurgulanan konulardandır. Kanunda da açıklandığı gibi, onların görev yerleri zaten önceden belirlenmiştir. Enstitüden mezun her adaya, kesin öğretmen gözüyle bakılmıştır. Enstitülü öğrenciler daha okuldan mezun olmadan gidecekleri okulu biliyor; hatta, tatbikat günlerinde ya da tatil aylarında görev yapacağı okulun inşaat ve eksiklerinin tamamlanmasında çalışıyorlardı. Enstitülü öğretmenlerin büyük çoğunluğu kendi köylerine görevlendirilmiştir.

Enstitü çıkışlı öğretmenler, 1940'lı yıllarda bir ara başöğretmen olarak atanmışlardır. Başöğretmenliğin yeni mezun enstitülü öğretmenlere verilmesi, eğitimli okullarda belki sorun olmamıştır, ama öğretmenli okula bu şekilde başöğretmen olarak atanan enstitülü öğretmenle ilköğretmen okulu çıkışlı eski öğretmen arasında bazen hoşnutsuzluklar yaşanmıştır.

1947'den sonra göreve başlayan öğretmenlerin çoğunluğu, atandıktan sonra görev yerlerini öğrendiklerini anlatmışlardır (Uygun 2003; Uygun ve Kınca 2006). Bu bilgiler, köy enstitülerinin ilk yıllarındaki çalışma sisteminden farklılaştığını göstermesi bakımından önemlidir.

3. Yüksek Öğretmen Okulları

1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi gereğince, 3 Kasım 1891 yılında Darülmuallimîn'in Âliye kısmı olarak açılan yüksek öğretmen okulunun amacı ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmektir. İstanbul'da açılan bu okul, 1959 yılına kadar ülkenin orta öğretime öğretmen yetiştiren tek yüksek eğitim kurumudur. 1959'da Ankara'da yeni bir yüksek öğretmen okulunun açılmasıyla bu okulların sayısı artmıştır. 1978–1979 yıllarında kapatılan bu okulların tarihinden çıkarılabilecek önemli dersler vardır. Özellikle İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu ve 1959 yılında Ankara'da açılan Ankara Yüksek Öğretmen Okulu'nun öğrenci seçiminde ve bu okullardan mezun adayların istihdam biçimlerinde başarılı uygulamalar söz konusudur.

a) Öğrenci Seçimi

Cumhuriyet döneminde yüksek öğretmen okullarına farklı yöntemler ile öğrenci seçilmiştir. Okul, Cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesine devam eden öğrencilerden öğrenci almıştır (Gelişli 2006: 45). Orta öğretime öğretmen yetiştiren bu kuruma, 1929 yılından sonra liseyi bitirenler arasından sınavla öğrenci seçilmiştir. Okulun tarihsel gelişim seyri içinde farklı öğrenci seçim usullerine rastlamak mümkündür. Ancak yüksek öğretmen okullarının 1950'den sonraki öğrenci seçim usullerindeki gelişme ve yenilikler önemlidir.

1955 yılında yüksek öğretmen okulunun yönetmeliği yenilenmiştir. Bu yönetmeliğe göre “eleme” ve “seçme” sınavları ile okula öğrenci alınmıştır. Lise mezunu adaylar, önce Türkçe kompozisyon bilgisinden sınava tabi tutuluyor; bu sınavdan başarılı olanlar ise, yüksek öğretmen okulu tarafından hazırlanıp illerde yapılan sınavlara alınıyordu. Yüksek öğretmen okulunun değerlendirdiği sınavlarda başarılı olanlar, ayrıca yüksek öğretmen okulunda seçme sınavına alınıyordu (Yüksek Öğretmen Okulları Yönetmeliği, 1955).Yüksek öğretmen okuluna girişte uygulanan bu yöntemden dolayı okul, istenen sayı ve nitelikte öğrenci bulamadığı için kapanmanın eşiğine gelmiştir (Öztürk 2005:

249). Bu bulgudan şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçim yöntemlerinde hem nicelik hem de nitelik bir arada düşünülmelidir.

Cumhuriyetin başlarında uzun yıllar nitelikli öğretmenler yetiştiren İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu, bir ara eski başarısını kaybetmiştir. Bunun en önemli nedenleri, istenen nitelikteki öğrencilerin okula alınamaması ve üniversitelerden gelen müzakereci hocaların okuldan uzaklaştırılmasıdır. Bunun üzerine 1950’den sonra lise sayısındaki artış da düşünülerek 1959’da Ankara’da yeni bir yüksek öğretmen okulu açılma girişiminde bulunulmuştur. Yeni açılan bu okul modeli, geleneksel yüksek öğretmen okulundan etkilenmekle birlikte Fransız modeline daha uygundur (Gelişli, 2006). Daha sonraki yıllarda bu modele uygun olarak yenileri de açılacak olan ve 1965’te İstanbul’daki yüksek öğretmen okulunun da bu modele geçmesiyle yüksek öğretim düzeyinde eğitim – öğretim yapan bu okul modelinin öğrenci seçimi özgündür.

Ankara Yüksek Öğretmen Okulu modeli başarılı görüldüğünden daha sonraki yıllarda başka illerde de yüksek öğretmen okulları kurulmuştur. Bu modelin başarılı olmasının en önemli özelliği, öğrenci seçimindeki uygulanan yöntemdir. Ankara Yüksek Öğretmen Okulu mezunu Duman’a göre *“yüksek öğretmen okulu öğrencileri özel seçimle belirlendikleri için zeki öğrencilerdir; okudukları ilgili fakültelerde başarılı olmuşlar; üniversitedeki hocalar asistanlık için bu öğrencileri seçer olmuşlardır”* (akt: Gelişli 2006: 192).

Öğretmen yetiştirmenin yüksek öğretim düzeyinde gelişmesinde yüksek öğretmen okulu modelinin önemli katkıları olmuştur. Bu okulların öğrenci seçiminde, öğrenci kaynağının geleneksel yüksek öğretmen okulundan farklı olarak ilköğretmen okulları olması önemli bir değişikliktir. Çünkü ilköğretmen okullarına giren öğrenciler seçilerek ve öğretmen olmak için oraya gelmişlerdir. Onların bu olumlu özelliği, yüksek öğretmen okuluna seçilecek öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor hazır bulunuşluk düzeylerini arttırmıştır. Ayrıca ilköğretmen okullarından yüksek öğretmen okullarına geçişte uygulanan seçim yöntemi de niteliği artırıcı bir uygulamadır.

Altı yıllık ve üç yıllık ilköğretmen okullarından yüksek öğretmen okullarına öğrenci seçimi uygulamasının üç aşamada gerçekleştiği söylenebilir:

1. Öğrencilerin son sınıfa kadarki başarı durumları dikkate alınarak belirlenen “Okul Öğretmenler Kurulu Kararları” sonuçları,
2. Okul Öğretmenler Kurulu Kararı ile önerilen aday öğrencilerin yüksek öğretmen okulu hazırlık sınıflarına kabulüne ilişkin sözlü sınav ve öğrencilerin bir yıl süreli hazırlık sınıfından sonra alacakları “Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lisesi Diploma” belgesi,
3. “Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lise Diplomasına sahip öğrencilerin “Üniversitelerarası Seçme ve Yerleştirme Sınavı” başarı durumu.

Yüksek öğretmen okullarına öğrenci seçiminde, fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla ilköğretmen okullarının her birinin öğrenci kapasitesi de dikkate alınarak her okula belirli sayıda kontenjan ayrılmıştır. İlköğretmen okullarının öğretmenler kurulu tarafından zeka, yetenek, bilgi, çalışkanlık, ahlâk ve karakter bakımından iyi, disiplin cezası almamış son sınıf öğrencileri, Bakanlıkça ayrılan kontenjana göre seçim yapılarak yüksek öğretmen okulu edebiyat ve fen kolları için aday gösterilir ve bu öğrenciler sınavla hazırlık sınıfına alınır (Gelişli 2006: 174-175). Hazırlık sınıfını başarıyla tamamlayan ve sınavı başaran öğrenciler yüksek öğretmen okulunun gerçek öğrencileri olarak kabul edilir ve ilgili fakültelerde alanlara yerleştirmeleri yapılarak üniversite düzeyinde öğrenimleri sürdürülürdü. Öğrenciler, branş derslerini ilgili fakültelerde, öğretmenlik derslerini de yüksek öğretmen okulunda alırlardı (Duman 1991: 94).

Yüksek öğretmen okuluna öğrenci seçme modeli bu okuldan mezun Kavcar’ın deyimiyle “*eleye eleye en başarılı olanı seçme modelidir*” (akt: Eşme 2001: 275). Yüksek öğretmen okuluna öğrencilerin seçiminde, adayların ilköğretmen okullarındaki başarı durumlarının dikkate alınması önemlidir.

1963 tarihli yönetmeliğe göre Ankara Yüksek Öğretmen Okuluna alınma koşulları şöyle belirlenmiştir (Akt: Gelişli 2006: 174):

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
2. İlköğretmen okullarının son sınıfına geçmiş olmak,
3. İlköğretmen Okulu öğretmenler kurulunca yüksek öğretmen okulu için aday gösterilmiş olmak,
4. Ankara Yüksek Öğretmen Okulu seçim komisyonunca asıl öğrenci olarak seçilmiş olmak,
5. Sağlam ve sıhhatli bulunmak,
6. Nişanlı, evli ve 19 yaşından büyük olmamak,
7. İhtar ve tekdirden daha yukarı disiplin cezası almamış olmak.

Ankara Yüksek Öğretmen Okuluyla başlayan yüksek öğretmen okullarına öğrenci seçiminin üç aşamada gerçekleştiği söylenebilir:

1. Okulların kaynağı ilköğretmen okullarına öğrenci seçimi
2. Yüksek öğretmen okulunun hazırlık sınıfına öğrenci seçimi
3. Okulun hazırlık sınıfından öğrenci seçimi

Koç'a göre 1960'lı yılların başında Ankara, İstanbul ve İzmir'de bulunan “yüksek öğretmen okullarına öğrenci seçme sistemi bir bütün olarak incelendiğinde;

- Seçme kararlarının, adaylar hakkında çeşitli kaynaklar ve tekniklerle (testler, mülakat, öğretmen kurulu kararları vb.) toplanan bilgilerin bir bileşkesine dayandırılması bakımından, değerlendirmenin “ölçme araçlarında çeşitlilik”,

- Adayların “öğretmenliğe uygunlukları”nın, zihinsel (geçmiş başarı birikimi, genel yetenek), duyuşsal (ilgi, kişilik, tutum) ve fiziksel açılardan ayrıntılı ve kapsamlı bir biçimde incelenmeleri bakımından, değerlendirmenin “kapsamlılık-genişlik”,
- Adayların birbirini izleyen eğitim kademelerindeki başarı gelişimlerinin bir bütün olarak ele alınması bakımından, değerlendirmenin “devamlılık”,
- Seçme kararında, adayların ilköğretim ve ortaöğretimdeki başarı notlarının ve merkezî olarak yapılan sınavlarda aldıkları puanların yanı sıra, onları bir eğitim kademesi boyunca yakından tanıyan öğretmenlerin de görüşlerinin “Öğretmenler Kurulu Kararı” çerçevesinde etkili olması, değerlendirmenin “bütünlük” ve “işbirliği” ilkeleri başta olmak üzere, değerlendirmenin temel ilkelerine uygun olarak işleyen bir seçme sistemi olduğu sonucuna ulaşılabilir” (akt: Eşme 2001: 275).

Yüksek öğretmen okullarına seçilecek adayların ilköğretmen okullarındaki başarılarının da dikkate alınması, seçimin yalnız sınavlara indirgenmediğini göstermesi açısından önemlidir. Ancak zaman içinde bu uygulama, öğretmen okulları öğretmenlerinin kendi öğrencilerinin başarılarını yüksek gösterme amacıyla fazla fazla not vermesi sonucu olumsuz etkilemiştir (Gelişli 2006: 176). 1972 yılından sonra üniversite bölümlerinden birine kabul edilmiş öğrencilerden yüksek öğretmen okuluna öğrenci seçimi uygulamasına geçilmiştir.

b) Adayların İstihdamı

Yüksek öğretmen okulları yatılı ve parasız olduğu için mezun olan her adayın mecburi hizmeti vardır. Bu hizmeti yerine getiremeyenlerden, daha öğrenciler okula kaydolurken taahhüt senedi ile tazminat alınacağı hükme bağlanmıştır.

Öğrenciler zorunlu hizmetle yükümlü oldukları için öğretmenlik atamaları mezun oldukları yıl Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Okuldan başarı ile mezun olanların atamaları özellikle ilköğretmen okullarına yapılmıştır. Atanma işlemi Gelişli’ye (2006: 193-194) göre şöyledir: “Mezun olanların listesi ve atama evrakları okul tarafından düzenlenip ilk atama döneminde Bakanlığa gönderilerek adayların görev yerleri belirlenirdi. Öğrencilerin görev yapacakları iller, Bakanlıkça belirlendikten

sonra atama listeleri yüksek öğretmen okuluna bildirilir; okul müdürlüğü de aday öğrencilere görev yerlerini tebliğ ederdi.”

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada ortaya çıkan başlıca sonuçlar ve yapılan genel değerlendirmeler ve sonuçlara ilişkin bazı öneriler aşağıda maddeler halinde sunulmuştur.

- Türk eğitim tarihinde ilköğretmen okulları, köy enstitüleri ve yüksek öğretmen okulları, öğretmen yetiştirmede önemli izler bırakan kurumlardır. Bu kurumların tarihsel gelişiminde olumlu ve olumsuz uygulamalar söz konusudur. Öğretmen yetiştiren bu okulların başarılarında öğrenci seçim yöntemlerinin etkili olduğu söylenebilir. Çünkü öğretmen yetiştiren bu kurumların başarılı olduğu dönemlerde, öğrenci seçim usullerinin de ciddi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğretmen yetiştiren kurumlar doğrudan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olduğundan hem öğrenci seçimi hem de aday öğretmenlerin istihdamında öğretmen yetiştiren birim ile öğretmeni istihdam eden kurum arasında koordineli bir işbirliği söz konusudur.
- Öğretmen seçiminde hem nicelik hem de nitelik bir arada düşünülmüştür. Ancak bazı istenmedik değişkenlerin etkileri ile uygulamada nitelik ve niceliğin bir arada yürütülemediği zamanlar da yok değildir. Örneğin bir ara İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'na girişte aranan koşulların ağırlığı nedeniyle öğrenci bulmada zorlanılmıştır. Aynı şekilde bazı köy enstitülerine istenen nitelikte öğrenci bulunamadığı için, köylerin öğretmen açığı düşünülerek kimi öğrenciler, başarı durumlarına bakılmaksızın bu okullara kaydedilmiştir.
- Öğretmenlerin istihdamında bir eleme veya seçim yöntemi uygulanmazken, öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci alımında her zaman değerlendirme ölçütü kullanılmıştır. Öğrencilerin okul başarısı, kişilik ve ahlâki durumu, sağlık durumu ve merkezi sınavlarda aldığı puanlara dayalı çok yönlü değerlendirilmeleri niteliği artırıcı

uygulamalardır. Mezun olan öğretmen adaylarının istihdamında ayrıca bir değerlendirme ölçütünün bulunmaması, öğretmen açığı ile yakından ilgilidir.

- Öğretmen okullarına öğrenci seçiminde değerlendirme ilkelerine uygun yöntem ve tekniklerin kullanıldığı dönemlerde bu okulların niteliğinin de arttığı görülmüştür. Öğrencilerin seçiminde seçme türlerinin bir arada kullanılması (okul başarısı, mülakat, merkezi sınavlar) başarıyı artırmıştır.
- Başarılı öğrencilerin ilköğretmen okullarına yönlendirilmesi niteliği artırıcı uygulamalardır. Köy enstitülerine alınan öğrenciler ise, geniş bir alandan seçilmiş ve seçme işinde, genelde onların neyi bildiği değil, neyi başarıp başaramayacağına ya da başarmaya hazır olup olmadığına ilişkin özellikleri dikkate alınmıştır. 1959'da Ankara Yüksek Öğretmen Okulunun kuruluşuyla uygulamaya geçirilen öğrenci seçimi, “eleye eleye” en iyisini seçme yöntemidir. Çünkü Öğretmenler Kurulu Kararları, mülakat, hazırlık sınavları şeklinde yapılan ölçme-değerlendirmelere ilaveten bu öğrencilerin ilköğretmen okullarına girerken de benzer seçimden geçtikleri unutulmamalıdır.

Son olarak şu genel değerlendirmede bulunulabilir: Öğretmen yetiştiren bu kurumlara öğrenci seçiminde, tarihsel süreç içerisinde farklı seçim yöntem ve teknikleri uygulanmıştır. Öğrenci seçiminde uygulanan yöntem ve tekniklerin “bütünlük”, “devamlılık”, “kapsamlılık” ve “genişlik” ilkelerine uygunluğu ölçüsünde başarılı öğrenciler öğretmen yetiştiren kurumlara kazandırılmış ve böylece de bu kurumların niteliği artırılabilmiştir. Öğretmenlerin istihdamı öncesi, öğretmen açığı nedeniyle ayrıca bir seçim yöntem ve tekniği uygulanmamış; öğretmen yetiştiren kurumlardan mezun olanlar doğrudan mesleğe atanmıştır.

Öğretmen yetiştiren kurumlara öğrenci seçimi ile ilgili bazı önerilerimiz şöyledir:

- Öğretmen eğitimi en alt kademeden en üst kademeye kadar bir bütün olarak düşünülmelidir. İlköğretimden eğitim fakültesine gelinceye kadar geçen sürede eğitim kademelerinde öğrencilerin başarı gelişimleri bir bütün olarak *devamlı* izlenmelidir. Bu

ilklenin sağlıklı uygulanabilmesi için eğitim fakültelerinin esas öğrenci kaynağı Anadolu Öğretmen Liseleri olmalıdır. Yurdun değişik bölgelerinde seçimle öğrenci alan bu okullara eğitim fakültelerine girişte belirli kontenjanlar ayrılmalıdır. Bu uygulama, üniversite giriş sınavında dikkate alınan “ortaöğretim başarı puanı”ndan daha kuvvetli bir motivasyon etkisi oluşturacaktır.

- Birbirini izleyen eğitim kademelerinin her aşamasında yapılacak seçme işlemlerinde *çeşitli ölçme araçları ve teknikleri* birlikte kullanılmalıdır. Bunlar sırasıyla “Okul Başarısı”, “Okul Öğretmenler Kurulu Kararı”, “Merkezi Sınav” ve “Mülakat” teknikleridir. Mülakat sınavlarının ölçme sınavlarına etkisi en az düzeyde tutulmalıdır.

- Adayların öğretmenliğe uygunluklarının belirlenmesi sırasında

a) bilişsel (alan, meslek ve kültür başarı birikimi),

b) duyuşsal (ilgi, kişilik, tutum),

c) fiziksel ve psikomotor (sağlık ve özür durumu – öğretmenlik becerisi) açılardan ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde değerlendirme yapılmalıdır.

- Zeki ve başarılı öğrencilerin öğretmen yetiştiren kurumlara yönelmelerini kolaylaştırmak için burs ve barınma olanakları daha da geliştirilmelidir.

Bu öneriler, öğretmen adaylarının seçiminin çok boyutluluğu dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Çünkü eğitim kurumunun dayandığı sosyoekonomik, kültürel, siyasal-politik, felsefî vb. temeller dinamik bir bütüne işaret etmektedir.

Öğretmen eğitimi almış bireylerin istihdamında eleyici unsurlar en aza indirgenmelidir. Bunun için öğretmenlik mesleğine yönelik doğrudan eğitim alacaklarla istihdam olanakları arasında koordineli ve işbirliğine dayalı bir planlama yapılmalıdır. Bu koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak kurumlar, öğretmen yetiştiren birimleri bulunan üniversiteler ve Millî Eğitim Bakanlığıdır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2010). Türk Eğitim Tarihi M.Ö.1000 – M.S. 2010 (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Geçici Yönetmeliği (1963).
- Apaydın, T. (1967). Karanlığın Kuvveti (Köy Enstitüsü Yılları). İstanbul: Ararat Yayınevi.
- Binbaşıoğlu, C. (1995). Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Dilaver, H. (1994). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve İstihdam Şartları. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Duman, T. (1991). Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Engin, S. (1998). Efsane Öğretmen. Ankara: Evren Yayıncılık.
- Eşme, İ. (2001). Yüksek Öğretmen Okulları. İstanbul: Bilgi-Başarı Yayınevi.
- Gedikoğlu, Ş. (1971). Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri. Ankara: İş Matbaacılık.
- Gelişli, Y. (2006). Öğretmen Yetiştirmede Ankara Yüksek Öğretmen Okulu Uygulaması. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Genelge (24.11.1945). İlköğretim İşlerinin Planlaştırılması Hakkında. Tebliğler Dergisi, Cilt 8, sayı 356.
- Kırby, F. (2000). Türkiye’de Köy Enstitüleri. Ankara: Güldiken Yayınları.
- Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar (2000). Cilt I-II. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Köy Öğretmen Okullarına Alınacak Talebe Hakkında Tamim (26 Şubat 1940). Tebliğler Dergisi, Cilt 2, sayı 59.
- MEB (1973). Cumhuriyetin 50. Yılında Millî Eğitimimiz. Ankara: Millî Eğitim Yayınları.
- MEB Birinci Maarif Şurası (17-29 Temmuz 1999). Lâhika No: 30.
- MEB Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler (1946). Ankara: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları.

- MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (1982). 1923-1982 Öğretim Yılları Okul, Öğretmen, Öğrenci Sayıları. Ankara: Millî Eğitim Yayınları.
- Muallim Mektepleri Talimatnamesi (10 Aralık 1930). Yücel, H. Â. (1994). Türkiye’de Ortaöğretim içinde. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Öğretmen Okullarına Parasız Yatılı Olarak Alınacak Talebelerin İmtihanları Hakkında Genelge* (27.07.1942). Tebliğler Dergisi. Cilt 4, sayı 183, 3 Ağustos 1942.
- Öğretmen Yetiştiren Her Derecedeki Okul ve Enstitülere Öğrenci Kayıt ve Kabul Hakkında Genelge* (31 Mart 1952). Tebliğler Dergisi. Cilt 5, sayı 688.
- Öztürk, C. (1996). Atatürk Devri Öğretmen Yetiştirme Politikası. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öztürk, C. (2005). Türkiye’de Düünden Bugüne Öğretmen Yetiştiren Kurumlar. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Soysal, E. (1940). Kızılçullu Köy Enstitüsü Sistemi. İzmir: Marifet Basımevi.
- Türkoğlu, P. (2000). Tonguç ve Enstitüleri. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Uygun, S. (2003). Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Bir Sözlü Tarih Araştırması. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Uygun, S. ve Kıncal, R. Y. (2006). Köy Enstitülerinin Canlı Tanıkları. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Yüksek Öğretmen Okulları Yönetmeliği (1955) İstanbul: Matbaacılık Okulu.